

شورای عالی انقلاب فرهنگی

هیأت حمایت از کرسی های نظریه پردازی، نقد و مناظره
(ویژه علوم انسانی و معارف دینی)

کمیته دستگاہی کرسی های نظریه پردازی، نقد و مناظره

طرح نامه ویژه کرسی های ترویجی

حوزه علمی بحث: طراحی و تکنولوژی آموزشی

عنوان: کاربرست اصول مبنایی و طراحی انگیزه های آموزش در ارزشیابی آموزش های الکترونیکی

ارائه دهنده: دکتر طالب زندی

عضو هیأت علمی پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی (سمت)

پست الکترونیک (Email): t.zandi@samt.ac.ir

۲. سوابق آموزشی:

الف - مدارج علمی و تحصیلی

ردیف	مقطع تحصیلی	رشته تحصیلی	حوزه / دانشگاه	کشور
۱	کارشناسی	علوم تربیتی (تکنولوژی آموزشی)	دانشگاه تبریز	ایران
۲	کارشناسی ارشد	تکنولوژی آموزشی	دانشگاه علامه طباطبائی	ایران
۳	دکترای تخصصی	تکنولوژی آموزشی	دانشگاه تربیت مدرس	ایران

ب - اهم سوابق تدریس (مرتبط با موضوع کرسی):

ردیف	عنوان درس	مقطع	حوزه / دانشگاه
۱	تکنولوژی آموزشی	کارشناسی	دانشگاه کردستان
۲	طراحی آموزشی	کارشناسی	دانشگاه کردستان
۳	کاربرد فناوری در آموزش	کارشناسی	دانشگاه فرهنگیان
۴	طراحی آموزشی	کارشناسی	دانشگاه فرهنگیان
۵	روشها و فنون تدریس	کارشناسی	دانشگاه فرهنگیان
۶	تولید و کاربرد مواد آموزشی	کارشناسی	دانشگاه فرهنگیان
۷	روش های تحلیل محتوا	کارشناسی	دانشگاه فرهنگیان

۳. مشخصات طرحنامه

-عنوان طرحنامه: تلفیق طراحی انگیزه‌ای و اصول مبنایی آموزش و دلالت‌های آن برای ارزشیابی دوره‌های

آموزش الکترونیکی در آموزش عالی ایران

-چکیده در ۱۰۰ کلمه به همراه واژگان کلیدی

مطالعه حاضر با هدف تلفیق طراحی انگیزه‌ای-کنترل ارادی با اصول مبنایی آموزش و دلالت‌های آن برای بهبود ارزشیابی دوره‌های آموزشی الکترونیکی در نظام آموزش عالی ایران انجام شد. در این پژوهش که با کاربرد ترکیبی از روش‌های کمی - کیفی و در دو فاز انجام شد، در فاز اول با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی و بر مبنای عناصر طراحی انگیزه‌ای-کنترل ارادی آموزش، اصول مبنایی آموزش، و ابزارهای سنجش موجود، شاخص‌ها و مولفه‌های مورد نظر استخراج شد و نسخه اولیه ابزار ارزشیابی ساخته شد. سپس اصلاحات لازم و روایی محتوایی ابزار، در دو مرحله توسط متخصصان، و روایی سازه ابزار با استفاده از روش تحلیل عاملی تأییدی انجام شد. پایای ابزار ساخته شده نیز با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای سنجش همسانی درونی گویه‌ها؛ و روش بازآزمایی برای سنجش ثبات زمانی ابزار، انجام شد. در نهایت در این فاز، پرسشنامه ۴۶ گویه‌ای با عنوان «ابزار ارزشیابی کیفیت آموزش اثربخش بر اساس اصول مبنایی و طراحی انگیزه‌ای - کنترل ارادی» تدوین و اعتباریابی شد. در فاز دوم پژوهش که با هدف بررسی همبستگی تلفیق اصول مبنایی آموزش و طراحی انگیزه‌ای - کنترل ارادی، با پیشرفت یادگیری، زمان یادگیری تحصیلی و رضایت دانشجویان از دوره‌های آموزش الکترونیکی، با استفاده از ابزار تدوین شده انجام شد، تعداد ۵۴۶ نفر از دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه‌های ایران حاضر در دوره‌های آموزشی الکترونیکی، با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. در این مرحله، تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون‌های همبستگی، تحلیل واریانس و رگرسیون یک متغیری و چند متغیری به روش گام به گام و به کمک نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ انجام شد. نتایج نشان دهنده همبستگی مثبت و معنادار میان تلفیق اصول مبنایی آموزش و عناصر انگیزه‌ای - کنترل ارادی با

پیشرفت یادگیری، زمان یادگیری تحصیلی و رضایت دانشجویان از دوره‌های الکترونیکی بود. در این میان عناصر فعال‌سازی، نمایش، یکپارچگی، حل مسئله، توجه، ارتباط، خودتنظیمی و کنترل محیط بیشترین همبستگی را با این متغیرها نشان دادند. به طور کلی، نتایج فاز دوم پژوهش نشان داد که توجه به اصول مبنایی و طراحی انگیزه‌ای-کنترل ارادی در دوره‌های الکترونیکی با بهره‌مندی از دانش و مهارت تکنولوژیست‌ها و طراحان آموزشی می‌تواند باعث بهبود اثربخشی این دوره‌ها شود.

واژه‌های کلیدی: اصول مبنایی آموزش، طراحی انگیزه‌ای، آموزش الکترونیکی، آموزش عالی، ارزشیابی از دوره

آموزشی

-شرح مختصر موضوع طرحنامه

اصول مبنایی آموزش حاصل سال‌ها مطالعه و پژوهش در حوزه آموزش و یادگیری و برگرفته از نظریه‌ها یادگیری و الگوهای مختلف آموزشی است و در برگیرنده اصل‌های فعال‌سازی، نمایش، کاربست و یکپارچگی است. این اصول حول یک اصل اساسی‌تر به نام اصل حل مسئله، اصول پنجگانه‌ای را برای توسعه آموزش‌های کارا، اثربخش و درگیر کننده تشکیل می‌دهند. از طرف دیگر طراحی انگیزه‌ای آموزش نیز برگرفته از نظریه‌های مختلف انگیزشی، چهار عنصر انگیزه‌ای توجه، ارتباط، اطمینان و رضایت را برای هرچه برانگیزاننده‌تر کردن آموزش برای یادگیرنده شناسایی کرده است که در سال‌های اخیر در نتیجه مطالعات مختلف یک عنصر پنجم به نام کنترل ارادی نیز به آن اضافه شده است و به عبارت بهتر طراحی انگیزه‌ای - کنترل ارادی آموزش را شکل داده است. این دو نظریه در تلفیق با یکدیگر می‌توانند یک مبنای آموزشی - انگیزشی را برای طراحی آموزش به ویژه در دوره‌های آموزشی الکترونیکی فراهم کنند که بر اساس آن می‌توان مکانیسم و ابزاری را برای ارزشیابی از این دوره‌ها از منظر فرایند آموزش - یادگیری توسعه داد و با استفاده از آن به ارزیابی کیفیت دوره‌های آموزش الکترونیکی، و نیز ارتباط تلفیق این اصول و عناصر با سایر متغیرهای مربوط به آموزش و یادگیری پرداخت. در مطالعه حاضر این اهداف دنبال شده است.

-شرح اصطلاحات و مفاهیم ابداعی به کار رفته در موضوع

- اصول مبنایی آموزش: مجموعه اصول پنجگانه شامل مسئله محوری، فعال سازی، نمایش، کاربست، و یکپارچگی که به منظور طراحی و ارائه آموزش اثربخش، کارا و درگیرکننده مورد استفاده قرار می گیرند.
- طراحی انگیزه‌ای آموزش: فرایند تخصیص منابع و دستورالعمل‌ها برای ایجاد تغییر در انگیزش یادگیری که با هدف جذابیت بخشیدن به آموزش، و به روش‌هایی انجام می شود که انگیزش درونی یادگیرندگان را برای مشارکت در تجربه یادگیری ترغیب کند.

-گزارش فرایند تکوین، تطور و تکامل موضوع

در مطالعه حاضر در ابتدا با استفاده از تحلیل کیفی پیشینه و ادبیات مربوط به اصول مبنایی آموزش و طراحی انگیزه‌ای، و همچنین بررسی سایر ابزارهای موجود در زمینه موضوع، مولفه‌های تشکیل دهنده ابزار ارزشیابی شامل مسائل واقعی، فعال سازی، نمایش، کاربست و یکپارچگی برای اصول مبنایی؛ توجه، ارتباط، اطمینان، رضایت، کنترل شناخت، کنترل هیجان، کنترل محیط و خودتنظیمی برای طراحی انگیزه‌ای - کنترل ارادی شناسایی و استخراج شد. سپس گویه‌ها و پرسش‌ها بر اساس مولفه‌ها تدوین و در قالب یک نمونه اولیه از ابزار توسط متخصصان آموزش و طراحی آموزشی اعتباریابی محتوایی شد. بعد از انجام اصلاحات و تعدیل‌های لازم بر اساس نظرات متخصصان، ویژگی‌های روانسنجی ابزار نیز با استفاده از آزمون‌های مختلف مورد بررسی و تایید قرار گرفت. در نهایت پرسشنامه‌ای دارای ۴۶ گویه با نام «*ابزار ارزشیابی کیفیت آموزش اثربخش بر اساس اصول مبنایی و طراحی انگیزه‌ای - کنترل ارادی*» تدوین شد. در فاز دوم مطالعه، کیفیت دوره‌های آموزش الکترونیکی در آموزش عالی ایران با استفاده از ابزار مورد نظر از منظر اصول مبنایی و طراحی انگیزه‌ای آموزش مورد ارزیابی قرار گرفت و در نهایت به بررسی همبستگی میان این اصول و عناصر با پیشرفت یادگیری، زمان یادگیری تحصیلی و رضایت از دوره در آموزش‌های الکترونیکی پرداخته شد.

-اشتراکات و افتراقات این موضوع با موضوعات رقیب و موجود

در آموزش عالی یکی از عناصری که مدیران و دست‌اندرکاران دانشگاهها در راستای فراهم کردن بازخورد مناسب جهت بهبود و ارتقای عملکرد کیفیت آموزش و یادگیری از آن استفاده می‌کنند و از گذشته در نظام‌های آموزشی کشورهای مختلف دنیا مرسوم و مورد استفاده بوده، ارزشیابی دانشجویان از اثربخشی آموزش مریبان و دوره‌هایی است که در آن شرکت می‌کنند. این موضوع می‌تواند مبتنی بر این باور باشد که آموزش دهندگان و مریبان موفق می‌توانند به درجات مختلف بر یادگیری دانشجویان و کمک به موفقیت آنها در عملکرد تحصیلی تأثیر مثبتی داشته باشند. به عبارت دیگر بهره‌مندی از دانش و مهارت مریبان و معلمان خوب می‌تواند مهمترین عامل در بهبود یادگیری یادگیرندگان باشد. در این راستا اغلب دانشگاهها و موسسات از ابزارهایی برای سنجش ابعادی از قبیل برداشت دانشجویان از دانش موضوعی آموزش دهنده، مهارتهای مدیریت کلاس، احترام به دانشجو، ارزش مواد آموزشی دوره و ... استفاده می‌کنند. موارد ذکر شده اگرچه همگی در جای خود مهم و حائز اهمیت هستند اما بسیار کلی بوده و به صورت دقیق قادر به سنجش اثربخشی آموزشی که به صورت جامع مرتبط با نحوه و میزان یادگیری و نیز انگیزه یادگیری دانشجویان باشد، نیستند. همچنین ممکن است در رابطه با اثربخشی آموزش و انگیزه یادگیرندگان به صورت موردی و مجزا سازوکارها و ابزارهایی برای ارزشیابی تدوین شده باشند، اما فقدان و خلاء مکانیسم و ابزاری که بتواند به صورت جامع اصول تائید شده آموزش، عناصر انگیزه‌ای تلفیق شده در آموزش، و همچنین راهکارها و راهبردهای حفظ انگیزه و پافشاری بر دستیابی به اهداف را در یک دوره آموزشی مورد سنجش و ارزشیابی قرار دهد محسوس است. در این راستا، این پژوهش از منظر تلفیق اصول مبنایی آموزش و طراحی انگیزه‌ای، و تدوین ابزار مناسب بر اساس آنها و نیز ارزیابی کیفیت دوره‌های آموزش الکترونیکی در آموزش عالی ایران مبتنی بر آن، یک مطالعه نوآورانه محسوب می‌شود. از طرف دیگر، مطالعه حاضر می‌تواند وجوه اشتراکی نیز با رویکردهای طراحی آموزشی و الگوهای طراحی آموزشی در حالت کلی، و نیز سایر ابعاد ارزیابی دوره‌های آموزش الکترونیکی داشته باشد

-سؤالات

۱. شاخص‌های ارزشیابی اثربخش از آموزش (ابزار مناسب) در دوره‌های الکترونیکی بر اساس اصول مبنایی آموزش و طراحی انگیزه‌ای - کنترل ارادی آموزش کدام است؟
۲. رابطه بین ارزیابی دانشجویان از اصول مبنایی آموزش و عناصر انگیزه‌ای - کنترل ارادی آموزش، با پیشرفت یادگیری آنان چگونه است؟
۳. رابطه بین ارزیابی دانشجویان از اصول مبنایی آموزش و عناصر انگیزه‌ای - کنترل ارادی آموزش، با زمان یادگیری تحصیلی آنان چگونه است؟
۴. رابطه بین ارزیابی دانشجویان از اصول مبنایی آموزش و عناصر انگیزه‌ای - کنترل ارادی آموزش، با رضایت آنان از دوره آموزشی چگونه است؟

-فرضیات

فرضیه مطرح نشد.

-روش تحقیق

در پژوهش حاضر، ترکیبی از روش‌های کیفی و کمی برای پاسخگویی به پرسش‌های پژوهشی مورد استفاده قرار گرفت. به این صورت که در ابتدا برای پاسخگویی به پرسش شماره ۱، با استفاده از مرور ادبیات و تحلیل محتوای کیفی بر اساس مبانی نظری پژوهش یعنی اصول مبنایی آموزش، عناصر طراحی انگیزه‌ای - کنترل ارادی در آموزش، و همچنین پرسشنامه‌های موجود، شاخص‌ها، مولفه‌ها و گویه‌های ابزار ارزشیابی استخراج و گردآوری، و ابزار مورد نظر تدوین شد. پس از اعتبارسنجی‌های کیفی و کمی لازم، در فاز دوم پژوهش، با استفاده از روش همبستگی، رابطه میان تلفیق اصول مبنایی و طراحی انگیزه‌ای آموزش با پیشرفت یادگیری، زمان یادگیری تحصیلی و رضایت از دوره

دانشجویان در دوره‌های آموزش الکترونیکی در دانشگاه‌های ایران با استفاده از ابزار تدوین شده مورد بررسی قرار گرفت و به پرسش‌های ۲، ۳ و ۴ پاسخ داده شد.

- یافته‌های تحقیق

یافته‌های این پژوهش در فاز اول شامل پرسشنامه ۴۶ گویه‌ای با عنوان «ابزار ارزشیابی کیفیت آموزش اثربخش بر اساس اصول مبنایی و طراحی انگیزه‌ای - کنترل ارادی» است که برای سنجش کیفیت دوره‌های آموزشی با تاکید بر آموزش‌های الکترونیکی از منظر اثربخشی فرایند آموزش - یادگیری تهیه گردید.

یافته‌های فاز دوم پژوهش با استفاده از روش همبستگی، حاکی از همبستگی مثبت و معنادار میان تلفیق اصول مبنایی آموزش و عناصر انگیزه‌ای - کنترل ارادی با پیشرفت یادگیری، زمان یادگیری تحصیلی و رضایت دانشجویان از دوره‌های الکترونیکی بود. در این میان عناصر فعال‌سازی، نمایش، یکپارچگی، حل مسئله، توجه، ارتباط، خودتنظیمی و کنترل محیط بیشترین همبستگی را با این متغیرها نشان دادند. به طور کلی، نتایج فاز دوم پژوهش نشان داد که توجه به اصول مبنایی و طراحی انگیزه‌ای - کنترل ارادی در دوره‌های الکترونیکی با بهره‌مندی از دانش و مهارت تکنولوژیست‌ها و طراحان آموزشی می‌تواند باعث بهبود اثربخشی این دوره‌ها شود.

- دستاوردها (استفاده از این تحقیق در سازمانها و مراکز)

نتایج این پژوهش می‌تواند در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی و همچنین بخش‌های درگیر در طراحی دوره‌های الکترونیکی در همه مراکز آموزشی اعم از آموزش عالی و آموزش و پرورش مورد استفاده قرار گیرد.

۴. منابعی که نتیجه تحقیق در آنها ارائه شده است:

الف) مجلات

ردیف	عنوان مقاله	عنوان مجله	شماره مجله	سال چاپ
۱	ارزیابی دوره‌های آموزش الکترونیکی بر اساس اصول مبنایی و طراحی انگیزه‌ای آموزش و همبستگی آن با پیشرفت یادگیری و رضایت از دوره در آموزش عالی	مطالعات برنامه درسی آموزش عالی		در فرایند ارزیابی نهایی

ب) کتاب

ردیف	عنوان کتاب	نوع (تألیف / ترجمه)	ناشر / محل نشر	سال انتشار
۱				
۲				
۳				

ج) سمینار و همایش

ردیف	عنوان مقاله	سال انتشار
۱		
۲		
۳		

۵. ارجاعات به مقالات و کتب منتشره حاصل از این تحقیق (با ذکر مشخصات کتاب شناختی):

۶. نقدهای مدون این تحقیق (با ذکر مشخصات کتاب شناختی):

۷. مدارک اقبال و پذیرش جامعه علمی به این تحقیق (در صورت وجود)

۸. نکات دیگری که ذکر آن را لازم می‌دانید